

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТЕЛЕБАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

LEGAL REGULATION OF TELEVISION IN UKRAINE

Яра О.С., д.ю.н., професор, декан юридичного факультету,
професор кафедри адміністративного та фінансового права

Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0002-7245-9158

Сердюк Є.В., к.ю.н.,

доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ORCID ID: 0000-0002-5467-7207

У статті розкрито юридичну природу правового регулювання телебачення в Україні. Доведено, що це сфера медіа регулювання, впорядковане нормами права, які визначають правовий статус суб'єктів телебачення, засади публічного адміністрування, публічний контроль та нагляд за дотриманням законодавства про медіа, традиційних моральних засад українського суспільства які відповідають європейським цінностям. З'ясовано, що у найбільш широкому науковому розумінні регулювати телебачення в Україні це впорядковувати його діяльність на користь громадян України, громадянського суспільства та держави У відповідності до певних соціальних норм, найбільш важливими з яких є норми права. Доведено, що правове регулювання телебачення в Україні є об'єктивним таким, що є надзвичайно важливим для українського суспільства та держави. Воно врегульовує суспільні відносини які безпосередньо впливають на формування загальної, політичної та правової культури, правосвідомості, ідеологічних та політичних уподобань громадян, спонукають їх до певних дій, як позитивних для суспільства так і деструктивних, що можуть наступити в результаті системного перегляду певного телевізійного контенту. Підкреслено, що правове регулювання телебачення слід розглядати, як складову медіа регулювання, посилення якого суттєво здійснилось після початку повномасштабного вторгнення російського терористичних військ в Україну, щоб в разі підвищили ризику інформаційної війни зі сторони країни агресорки. Вагому частину правового регулювання у сфері телебачення займають норми адміністративного права, тим самим перетворюючи його на адміністративно-правове регулювання телебачення в Україні. Доведено, що правове регулювання телебачення в Україні має власну нормативну базу, зовнішнім виразом якої є джерела права, а саме: Конституція та закони України, «Про медіа», «Про електронні комунікації», «Про суспільні медіа України», «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» та ін, Постанови Уряду, нормативні накази Державний комітет телебачення і радіомовлення, тощо.

Ключові слова: адміністративно правове регулювання, джерело права, європейські цінності, засада, культура, громадянське суспільство, медіа, мораль, норма права, публічне адміністрування, суб'єкт, суспільні відносини, телебачення.

The article reveals the legal nature of legal regulation of television in Ukraine. It has been proven that this is the sphere of media regulation, regulated by legal norms that determine the legal status of television subjects, principles of public administration, public control, and supervision of compliance with media legislation, traditional moral principles of Ukrainian society that correspond to European values. It was found that in the broadest scientific understanding, to regulate television in Ukraine is to regulate its activities for the benefit of Ukrainian citizens, civil society, and the state in accordance with certain social norms, the most important of which are legal norms. It has been proven that the legal regulation of television in Ukraine is objective, which is extremely important for Ukrainian society and the state. It regulates social relations that directly affect the formation of general, political, and legal culture, legal awareness, ideological and political preferences of citizens, prompt them to certain actions, both positive for society and destructive, which may occur because of systematic viewing of certain television content. It is emphasized that the legal regulation of television should be considered as a component of media regulation, the strengthening of which was significantly implemented after the beginning of the full-scale invasion of Russian terrorist troops into Ukraine, to multiply the risks of an information war on the part of the aggressor country. A significant part of the legal regulation in the field of television is occupied by the norms of administrative law, thereby turning it into the administrative-legal regulation of television in Ukraine. It has been proven that the legal regulation of television in Ukraine has its own regulatory framework, the external expression of which is the sources of law, namely: the Constitution and laws of Ukraine, "About media", "About electronic communications", "About public media of Ukraine", "About state support media, guarantees of professional activity and social protection of journalists", etc., Government Resolutions, normative orders of the State Committee for Television and Radio Broadcasting, etc.

Key words: administrative legal regulation, civil society, culture, European values, media, morality, principles, public administration, public relations, rule of law, source of law, subject, TV.

Вступ. Телебачення в Україні займає провідне місце серед інших засобів масової інформації. Щодня воно є основним джерелом інформації близько половини громадян України. Тим самим такий надзвичайно важливий напрям соціальної діяльності не може залишатися за межами державної правового впливу. Питання стає ще більш актуальним умовах відбиття повномасштабного російського терористичного вторгнення в Україну, в результаті з якого значно загострилася інформаційна війна зі сторони країни-агресорки.

Проте умовах в сьогодення цьому питанню недостатні приділено уваги в науковій літературі, зокрема після вступу в дію Закону України «Про медіа». Аналізовані нами сфері в наявності як теоретичні так і практичні невідповідності, які вимагають нагального вирішення. Тим самим тема статті є актуальною.

Огляд останніх досліджень: До проблеми правового регулювання телебачення в Україні певних аспектах звер-

тали свою увагу вітчизняні вчені, а саме: Л. Авраменко, А. Берлач., А. Білякова, О. Буханевич, В. Галунько, Т. Губанова, В. Ромашенко, О. Петришин, Ситников, С. Стеценко, М. Цвік та ін. Проте, безпосередньо до аналізованих нами проблематики вони свої наукові погляди не направляли, а зосереджувались на більш загальних чи спеціальних викликах теорії права.

Мета статті полягає, щоб на основі енциклопедичних знань, теорії права, теорії адміністративного права, діючого законодавства сформулювати поняття та розкрити ознаки правового регулювання телебачення в Україні.

Виклад основних положень. Згідно з тлумачним словником української мови «регулювати» – це впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі [1]. На думку М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. сутність будь-якого соціального регулювання (правового, морального, засно-

ваного на звичаях, релігійного, естетичного та ін.) так чи інакше полягає у цілеспрямованому визначенні на нормативному та індивідуальному рівнях відповідно до завдань такого регулювання форм і меж дозволеної та необхідної поведінки соціальних суб'єктів у певних життєвих ситуаціях, а також у стимулюванні фактичного додержання ними цих установлень. Водночас правове регулювання має й низку специфічних властивостей, не притаманних (або лише частково притаманних) іншим видам соціального регулювання. В теорії права, під правовим регулюванням розуміють здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування [2, С. 207-208].

Не можливо не погодитися, з В. Губановою та М. Малетич, які доводять, правове регулювання в Україні потребує оновлення з урахуванням сучасних викликів та тенденцій, який висвітлює проблеми та перспективи правового регулювання телебачення в Україні, зокрема щодо державного нагляду, ліцензування, моніторингу, захисту прав споживачів та інтелектуальної власності [3].

Більш спеціально для нашого аналізу В. Ромашенко розкриває, що про правове регулювання інформаційного суспільства в Україні, яка аналізує теоретичні та практичні аспекти правового регулювання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема телебачення, в контексті глобалізації та інтеграції. Вчена доводить, що правове регулювання телебачення в Україні є актуальним дослідженням, оскільки телебачення є важливим засобом масової інформації, який впливає на суспільну думку, культуру, освіту та розвиток країни. Телебачення також є об'єктом державного нагляду та регулювання, які мають забезпечувати дотримання прав і свобод громадян, а також національних інтересів України. Особливої уваги потребує правове регулювання телебачення в умовах гібридної війни, агресії росії та інформаційної пропаганди [4].

Професор В. Галуцько з погляду теорії адміністративного права доводить що публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, яка є зовнішнім виразнішим завдань (функцій) виконавчої влади, що здійснюється з метою задоволення публічного інтересу та негативно відмежується від законодавчої судової та політичної діяльності [5, С. 44-45].

Законодавство у сфері медіа, в тому числі щодо телебачення складається з Конституції України, профільного Закону України «Про медіа», законів України «Про електронні комунікації», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про кінематографію», «Про рекламу», «Про суспільні медіа України», «Про інформацію», «Про систему іномовлення України», «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста», інших законів України, що регулюють діяльність у сфері медіа, а також міжнародних договорів, що регулюють діяльність у сфері медіа, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. При цьому профільний Закон України «Про Медіа» сферою свого застосування визначає правові засади діяльності в Україні суб'єктів у сфері медіа, а також засади державного управління, регулювання та нагляду (контролю) у цій сфері [6]. На наш погляд останні із зазначених чинників і є також окремою сферою правового регулювання телебачення в Україні.

Отже, сферою правового регулювання телебачення в Україні є правовий статус суб'єктів телебачення (як цивільно-правовий для телекомпаній так й адміністративно-правовий наглядних адміністративних органів), засади публічно адміністрування, публічний контроль та нагляд за дотриманням законодавства про медіа, традиційних моральних засад українського суспільства які відповідають європейським цінностям.

Так, Державний комітет телебачення і радіомовлення України є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури та інформаційної політики. Держкомтелерадіо відповідно до покладених на нього завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань, розробляє пропозиції щодо вдосконалення зазначеного законодавства та вносить в установленому порядку проекти законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Міністра культури та інформаційної політики. Виконує за дорученням Міністра культури та інформаційної політики за участю інших державних органів завдання щодо забезпечення інформаційної безпеки. Готує пропозиції щодо вдосконалення системи державного управління у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній, видавничій сфері та поліграфії. Сприяє розвитку вітчизняних засобів масової інформації. Забезпечує дотримання державної мовної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері. вживає щодо підвищення художньої якості вітчизняних телерадіопрограм, із захисту суспільства від негативного впливу аудіо– відеопродукції, яка становить загрозу суспільній моралі [7].

Наприклад, Державний комітет телебачення і радіомовлення України 13 серпня 2014 р. № 341 Затвердив Кодекс (принципи) корпоративного управління акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (далі Компанія). Це було здійснено відповідно до Господарського кодексу України, Законів України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення в Україні», «Про акціонерні товариства», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про управління об'єктами державної власності», Статуту акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1039, Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 № 341 керуючись Рекомендаціями щодо практики застосування законодавства з питань корпоративного управління, затверджені рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12.03.2020 № 118. Зокрема в які була обумовлена унікальність Компанії, необхідність визначати особливі підходи до її управління. Визначено, що Метою Кодексу (принципів) корпоративного управління є доведення до відома громадськості, ділових партнерів, інвесторів та інших стейкхолдерів інформацію про модель корпоративного управління Компанією. Усунення прогалин у врегулюванні питань корпоративного управління Компанією. Задати напрями розвитку моделі корпоративного управління Компанії в майбутньому, а саме: як її акціонер та найвище керівництво бачать проблеми корпоративного управління в Компанії та шляхи їхнього поступового вирішення [8].

Висновки. Все вище викладене дає можливість формувати наступні узагальнення щодо правового регулювання телебачення в Україні:

- у найбільш широкому науковому розумінні регулювати телебачення в Україні це впорядковувати його діяльність на користь громадян України, громадянського суспільства та держави У відповідності до певних соціальних норм, найбільш важливими з яких є норми права;

- правове регулювання телебачення в Україні є об'єктивним таким, що є надзвичайно важливим для українського суспільства та держави. Воно врегульовує суспільні відносини які безпосередньо впливають на формування загальної, політичної та правової культури, правосвідомості, ідеологічних та політичних уподобань громадян, спонукають їх до певних дій, як позитивних для суспіль-

ства так і деструктивних, що можуть наступити в результаті системного перегляду певного телевізійного контенту;

– правове регулювання телебачення слід розглядати, як складову медіа регулювання, посилення якого суттєво здійснилось після початку повномасштабного вторгнення російського терористичних військ в Україну, щоб в разі підвищили ризики інформаційної війни зі сторони країни агресорки;

– вагому частину правового регулювання у сфері телебачення займають норми адміністративного права, тим самим перетворюючи його на адміністративно-правове регулювання телебачення в Україні;

– правове регулювання телебачення в Україні має власну нормативну базу, зовнішнім виразом якої є джерела права, а саме: Конституція та закони України, «Про медіа», «Про електронні комунікації», «Про суспільні медіа України», «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний

захист журналіста» та ін, Постанови Уряду, нормативні накази Державний комітет телебачення і радіомовлення, тощо;

– Державний комітет телебачення і радіомовлення України є центральним органом виконавчої влади з спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Урядом через Міністра культури та інформаційної політики України. Комітет здійснює виконання державної політики сфері телебачення, сприяє його розвитку з метою забезпечення публічного інтересу.

Отже, правове регулювання телебачення в Україні це сферою медіа регулювання, впорядковане нормами права, які визначають правовий статус суб'єктів телебачення, засади публічного адміністрування, публічний контроль та нагляд за дотриманням законодавства про медіа, традиційних моральних засад українського суспільства які відповідають європейським цінностям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Регулювати. Словник української мови: в 11 томах. Том 8. 1977. С. 480. URL: <http://sum.in.ua/s/reghuljuvaty>
2. Загальна теорія держави і права: підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Губанова Т. Відгук офіційно опонента на дисертацію Малетича М.М. на тему: «Європейські та національні адміністративні провадження: порівняльна правовий дослідження». Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2021. URL: http://phd.znu.edu.ua/page//vidguki/07_2021/Maletych_vidhuk_Hubanova.pdf
4. Ромащенко В. Правове регулювання інформаційного суспільства в Україні: Загальнотеоретичне дослідження: автореферат дисертації. Одеса: НУ "ОЮА", 2018. 18 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/9073/Aref_Romashchenko.pdf
5. Галуцько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.
6. Про медіа. Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX. Верховна рада України. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
7. Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 341. Державний комітет телебачення і радіомовлення України. 2013. URL: <https://comin.gov.ua/pro-nas/polozhennya-pro-derzhkomtelerradio/polozhennia-pro-derzhavnyi-komitet-telebachennia-i-radiomovlennia-ukrainy>
8. Кодексу (принципів) Корпоративного управління акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України». Наказ Держкомтелерадіо від 22 лютого 2021 р. № 88. Державний комітет телебачення і радіомовлення України. 2023. URL: <https://comin.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-kodeksu-principiv-korporativnogo-upravlinnya-akcionernogo-tovaristva-nacionalna-suspilna-telerradiokompaniya-ukrayini>